

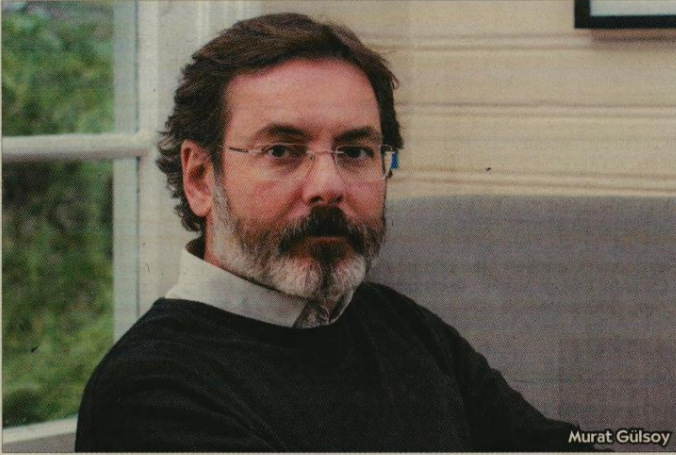
KİTAPLAR ADASI

M. Sadık
Aslankara

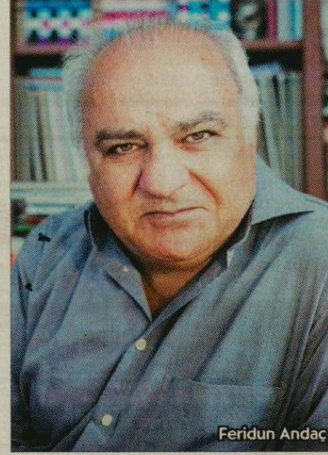
msaslankara@hotmail.com
www.sadikaslankara.com

'Öykü'nün hikâyesi...

Şiire, romana "yeni" nitelemesi eklendiğinde kimsenin kafası karışmıyor. Tenkit denildiğinde de herkes eleştiriyi anlıyor. İş hikâyeyle öyküye geldiğinde değişiyor. "Öykü"nü "hikâye" karşılığı olarak alanlar da dâhil kafa karışıklığı sürüyor...

Murat Gülsoy

Feridun Andaç

Dil Derneği yayını Yazın Terimleri Sözlüğü gözden geçirildiğinde "anlatı", "öyküleme" sözcüklerinin ne çok alana uzandığı görülecektir. Buna göre her romanın, filmin hikâyesi, hikâyeleri vardır, bunlar farklı öykülemelere dayandırılabilir. Buradaki hikâye, öyküleme yine farklı anlamlarda kullanılıyor.

Söz konusu seçki için kaleme aldığı yazısını şu satırlarla bağlıyor Murat: "Her nasıl olursa olsun, bunlar bizim hikâyelerimiz... / Yaşandılar, yazıldılar./ Anlatıldılar, anlaşıldılar./ Şimdi sıra paylaşımalarında..."

Bu satırlar da ele veriyor "hikâye"yle "öykü" nün farkını. Hikâye, anlatılabilen, anlaşılır olan, yanı sıra yaşantıya dayalı anlatı, oysa öykü anlaşılabilirliği gereksinmeyen, yaşantıya dayanılmaksızın da kaleme alınabilen anlatı türü. Kendi üzerine kapanıp bilincine varan, ötekiden ayrılarak "kendini fark eden" tür ise hikâye değil, öykü.

Yine de ister hikâye ister öykü olarak adlandırılın veya doğrudan bu ad altında üretildiği öne sürülsün, verimlerin toptan "hikâye" ya da "öykü" olarak anılmasına da kulak yatknlığımız olmalı. Ancak yazın kamuoyunda en azından çekirdek halkının, nice farklı kavrayışa yaşansalar da bu iki terimi artık ayrı ayrı anlatılar karşılığında aldığı unutulmamalı.

FERİDUN ANDAÇ; "ÖYKÜ YAZMAK HİKÂYE ANLATMAK"...

Feridun Andaç da Öykü Yazmak Hikâye Anlatmak (2014; Ek-sik Parça, 2017) adlı yapıtında bununla örtüşen tutum sergiliyor. Zaten "çağdaş düzyazı geleneğinde öyküden söz edilince (eğer öyle çok uzaklara geri gitmeye gerek yok)"tur.

Nitekim bizde "öykücülüğümüzün dönüşüm / değişim çizgisi" için 1930'lar(i), bugünkü oluşumu ortaya koyan "asil ivme kaynağı" için de "40'lardan '50'lerin sonuna değinki süreç(i)" gösteriyor yazar. Andaç için öykücülüğümüzün tarihi oldukça yeni demek ki.

Feridun, "evren, her an yazılmayı bekleyen birçok olay/ durum/ nesne/ gerçeklikle doludur," saptaması getirip hikâyenin "sözlü olan aktarılan", öykününse "yazılı olan yansıtılan" konum taşıdığını söylüyor (158, 159). Andaç'a göre öykü, "hayatı okuma biçiminizle okuduklarınızın sizdeki ayma anlamlarında gelip sizi bulan" türdür ayrıca (111).

Bütün bunlar bize şunu söylüyor: Öykü soyundurmaz giyindir, açmaz örter, söylemez susar, anlatmaz kurgular, özletlenmez yaşar. Yazarıyla okurunu umursamayan görece bir akrostiş sanatıdır da denebilir sonuçta öykü için.

Bunca sözün ardından 14 Şubat Dünya Öykü Günü'yle Sevgililer Gününüz şimdiden kutlu olsun efendim. ■

Not: "Öyküdenlik" bir sayılık izni kulandı. İki hafta sonra tekrar okurlarımızın karşısına olacak. www.sadikaslankara.com ise her perşembe öykü-roman, tiyatro, belgesel alanlarında güncellenerek sürüyor.

Yayın Yönetmenimiz Turhan Günay, yazılarında "öykü" ile "hikâye"yi ayrı anlamlarda kullanışına bakıp buna özgüleyeceğimiz bir kalem oynatma gerektiğini söyleyince durdum. Haklıydı Sevgili Turhan. 1980 sonrasında, özellikle 1990'lardan itibaren artık netleşmiş bir ayrımla "öykü", "hikâye"nin karşısında almış başını, neredeyse dağlara çıkmıştı. Kimileyin anlamsal ayrışım yaşanırken bunu adlandırıp kavramlaştırmada yetersiz kalıncı gecikilebiliyor. Hoş, gündelik yaşamda "öykü" terimini, "hikâye"nin karşılığında kullandığımız bir gerçek. Ne ki 12 Eylül öncesinde buluşmuş olanlar bile gaydır gubbak kıvraklıkla Kenanist dile yanaşırken "öykü" sözcüğü, inadım inat "hikâye" karşısında aslanlar gibi ayakta dikiliyor. Attila Aşut, sürece dönük geniş özetleme ardından "eşanlamlı sözcük" olarak aldığı ikili için "öykü, hikâye sözcüğünün tam karşılığıdır" yargısına varıyor ilgiyi hak eden yazısında (Bak.: Çağdaş Türk Dili, Şubat 2011 sayı 276).

MURAT GÜLSOY; "602. GECE / KENDİNİ FARK EDEN HİKÂYE"...

Murat Gülsoy, Binbir Gece Masallar'ın "602. Gece"si için Borges'in öne sürüşünden kalkarak yapılandırdı-

ğı incelemesinde Velásques'le André Gide'den geçip "mise en abyme" (sonsuza düşüş) terimine dönük geliştirmeler getirirken "yazınsal anlatı"nın da artık bir biçimde değişip dönüştüğünü, yazınsal olanın bambaşka bir yere geldiğini vurguluyor yapıtında (602. Gece / Kendini Fark Eden Hikâye; Can, 2009). Vicki Mahaffey'in Stanley Milgram'dan mülhem "İtaat Deneyi" çerçevesinde herhangi geleneksel metinde anlatıcısına körü körüne itaat edecek okurun, yazarla ilişkisi üzerine şunları söylemekten alamıyor kendisini Gülsoy:

"İşte Mahaffey bu deneyi başlangıç noktası olarak alıyor... Her şeyi bilen ... anlatıcının bakış açısından anlatılan realist hikâyenin okuru pasifleştirdiğini, yorum yapma konusunda bile okurun üzerinden sorumluluğu aldığını ve bu durumun da otoriteyi kayıtsız şartsız boyun eğmeyi kolaylaştırdığını iddia ediyor (...). Anlatıcı son kertede metnin tanrıdır, tasarımı ona aittir; her şey gücü yeten bir yaratıcının güvenli ve anlaşılır kozmosunda okur kendine sunulanla yetinir. Üstelik rahat eder. Çünkü alıştığı anlamda hikâye

kalıpları kullanılır, beklentiler doyurulur, kahramanlarla özdeşleşen okur bildiği dünyanın kurallarının bir kez daha onaylanmasının huzuruyla kitabı kapatır" (37).

Mahaffey'e göndermeyle "zorlayıcı edebiyat"ın, "zor metinler"nin neden okunması gerektiği üzerinde de duran Gülsoy, "hikâye" ile "öykü" ayrımına girmiyor. Ancak onun bu çalışması aynı genetik kodlardan gelen öyküyle hikâyeden farklılaştıran nedenler üzerine ufuk açıyor, bir biçimde yapısal dönüşüm olgusunu gösterip ortaya koyuyor. Bu arada "metafiction" karşılığında "üstkurmaca"nın yetersizliğini öne sürüp "metakurmaca" terimi kullanmayı önermekten de geri durmuyor (74).

Öyleyse anlatı biçimi olarak hikâyenin, "bilinbilirlik", "ortaklaşık", öykünün ise "bilinemezlik", "öznellik" gibi zıt temeller üzerine oturtulduğu söylenebilir. Nitekim Gülsoy'un seçici kurulumunda yer alıp editörlüğünü üstlendiği "Açık Radyo ve Boğaziçi Üniversitesi" Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi işbirliği ile hayata geçirilmiş, onlarca hikâyenin yer aldığı Türkiye Hikâyelerini Anlatıyor (Can, 2017) seçkisi bunu pekiştiriyor. Ancak bu örnekler yaşanmışlıklar, anı havası yayan yapılarıyla öne çıkıyor. Bir yanı sıra anı, günce vb. kimi anlatıları da hikâye içine katabiliyoruz öyküden farklı.